

Irakasgaia
EUSKARAREN ARAUAK ETA ERABILERAK ARLO JURIDIKOAN

**EUSKARAREN ERABILERA ETA NORMALIZAZIOA EPAITEGIETAN:
EKIMENAK ETA EMAITZAK**

Lide GURRUTXAGA URBIETA

AURKIBIDEA: **I.** Hitzaurrea.-**II.** Sarrera.-**III.** Euskara epaitegietan.- 3.1 Legeria eta normalizazioa.- 3.2 Euskararen egoera.- 3.3 Ekimenak.-**IV.** Emaitzak.- **V.** Ondorio bidetik.- **Bibliografia.**

I. Hitzaurrea

Lan hau ez da azalpen-artikulu hutsa; izan ere, euskarak, normalizazio prozesuaren testuinguruan, epaitegietan duen erabilera aztertzeaz gain, helburu nagusia da euskarak arlo horretan dituen lorpen eta gabeziak topatu, eta horiek kontuan hartuta aurrera begira eman beharreko pausuen inguruan hausnartzea. Aurrekoaren harira azpimarratuko ditut euskararen alde abiatutako ekimenak, baita ekimen horien emaitzak ere. Beraz, euskarak Justizia Administrazioaren arloan duen tokia izango dut hizpide artikulu honetan, eta bereziki nabarmenduko ditut hizkuntza-legeria, normalizazio-planak eta plan horien testuinguruan garatutako ekimenak.

Artikulu hau idaztera bultzatu nau Zuzenbideko profesionalok, euskarari dagokionez, bizi izan dugun esperientziak, Justizia Administrazioan, oro har, eta epaitegietan, zehazki. Nik neuk bizitakoa aintzat hartuta euskara, batez ere EAEko Justizia Administrazioan, nola dagoen azalduko dizuet.

II. Sarrera

Gaiaren mamian sartu aurretik, garrantzitsua iruditzen zait euskarak Euskal Herriko txoko ezberdinetan duen aurrezagutza, bai eta herritarren hizkuntza-ezagutza aipatzea ere. Hasteko, esan gabe doa euskara hizkuntza ofiziala dela EAEn. Nafarroan, aldiz, euskarak ofizialtasun partziala dauka; izan ere, ezberdintzeak egiten dira eremu geografikoaren arabera: Iparraldean, hizkuntza ofiziala da gaztelaniarekin batera; Erdialdean, hots, eremu mistoan, euskarak ez du gaztelaniaren ofizialtasun maila bera, eta gaztelania da hizkuntza ofizial bakarra Iruñetik behera dagoen Nafarroako lurraldearen zatirik handienera. Azkenik, euskarak ez du inongo izaera ofizialik Euskal Herriaren Iparraldeko hiru probintzietan.

III. Ikasleen ekarpenak

2

Gizartearen hizkuntza-egagutza, berriz, honakoa da 2011ko inkesta soziolinguistikoaren arabera: Euskal Herriko 16 urte edo gehiagoko biztanleen % 27 elebiduna da, % 14,7 elebidun hartzailea eta % 58,3 erdalduna; EAEn % 32 dira 16 urte edo gehiagoko elebidunak (600.000 pertsona), Nafarroan % 11,7 (63.000 pertsona) eta Iparraldean % 21,4 dira (51.000 pertsona). Aurreko urteekiko bilakaerari dagokionez, ikus daiteke elebidunen hazkundea 50 urtetik beherako adin-taldeetan gertatu dela, eta gero eta handiagoa dela adinean behera egin ahala.

Beraz, datu horiek islatzen diguten moduan, euskarak estatus eta egoera soziolinguistiko ezberdinak ditu lurraldearen eta administrazio-barrutiaren arabera. Aldeak are nabarmenagoak dira Justizia Administrazioaren eremuan; errealitate praktikoan, euskararen erabilera EAEko epaitegietan soilik aurkitu daitekeen arren, Nafarroan ere euskaldunek badute epaitegietan euskaraz aritzeko eskubidea. Erkidego horretako egoera ez da EAEn bezain ona; hala ere, euskara erabiltzen da, hein batean, bertako Justizia Administrazioan. Iparraldean ere, kasu berezietan, baina euskara erabiltzen da batzuetan.

Hainbat ekimen eta proiektu jarri dira martxan, azken hamarkadetan, euskarari toki egiten joateko arlo juridikoan. Ekimenok euskararen normalizazioa dute jomuga, eta hori betetzeko ezartzen dira neurriak. Neurri on aplikazioak ez du, bere osoan, euskara Justizian normalizatzea lortu. Hori dela eta, ikusteko dago nola eman daitekeen martxan jarritako proiektuen eraginkortasun osoa.

Gauzak horrela, hauek aztertzean oinarrituko da hemendik aurrerakoa: euskarak epaitegietan duen erabilera, aplikagarri den legeria, euskararen normalizazio bidean emandako urratsak eta azkenik, ekimenak eta emaitzak. Normalizaziorako erronka egokiek topa egitea ahalbidetuko digu lan honek.

III. Euskara epaitegietan

Jakina da herritarra erosoago sentitzen dela egunero darabilen hizkuntzan beste batean baino, eta erosotasuna beharra bilaka daiteke egoera larri batean, epaiketa batean, adibidez. Printzipioz, herritarrak euskara erabiltzeko eskubidea dauka EAE zein Nafarroa Iparraldeko epaitegietan; izan ere, euskara ofiziala da eremuotan. Berme hori aitortzen du “trantsizio” ostean eman zen 10/1982 Legeak.

Bestalde, jarduketa judizialak burutzeko Autonomia Erkidegoko hizkuntza ofiziala erabili ahal izango dute hurrengoek: prozesu bateko alderdiek zein prokuradoreek eta abokatuek, bai eta lekukoek eta perituek ere. Hori ahozko zein idatzizko adierazpeni dagokienez. Aurrekoaz gain, herritarrak hizkuntzarengatik diskriminatua ez izateko eta beren aukerako hizkuntza erabiltzeko eskubidea dauka Justizia Administrazioaren eremuan. Horrenbestez, teoriarik, behintzat, herritarrak euskara erabil dezake epaitegietan, eta prozesu judiziala euskaraz burutu daiteke, baina eragozpen anitz izan da teoria praktika bihurtzeko.

Lorpen ikaragarria izan da oraintxe esana; izan ere, euskara, ezkutuan hitz egin eta idatzi zen urte luzez. Garai hura bizitakoek ezin irudika zezaketen erabat baliiodunak eta eraginkorrak izan zitezkeenik egun euskaraz aurkezten diren idatzi eta dokumentuak, bai eta jarduketak judizialak ere. Kostata, baina lortu da euskarazko idatzi nahiz dokumentu eta jarduketak judizialek baliagarritasun osoa izatea.

Aurrez aipatu ditut herritarrak dituen zenbait hizkuntza-eskubide. Hurrengo urratsa azaltzea da eskubideoi aintzatespena ematen dien legeria eta euskarak Justizia Administrazioan daukan eremua. Azkenik, euskararen normalizazio prozesuan eman diren ekimen esanguratsuenak azpimarratuko ditut.

3.1. Legeria eta normalizazioa

Gaztelania eta euskararen koofizialtasuna ezarri zen, EAEn, 1979ko Autonomia Estatutuaren bidez. Gerora, Euskal Autonomia Erkidegoak 10/1982 Legea onartu zuen euskararen erabilerearen normalizazioa lortzeko helburuarekin; bertan, Autonomia Estatutuko xedapenak garatzen dira. Lege horren helburua zen bi hizkuntzen ofizialtasun-estatusa arautzeaz gain, euskararen normalizazioa lortzea.

Helburu horiek zehaztuta, ikusi zen botere publikoek euskararen erabilera sustatzeko konpromisoa zutela. Adibide gisa, 10/1982 Legean aitortzen da herritarrak Justizia Administrazioarekin harremanetan euskaraz aritzeko daukan eskubidea, 9. artikuluan. Eskubide horren egikaritzak bazuen, ordea, muga bat: funtzionario eta baliabide materialak Gobernu zentralaren mende zeuden. Horren ildotik, 249/1996 Errege Dekretuko 50. artikuluari jarraiki, giza baliabideen eskumena bereganatu zuten Autonomia Erkidegoek. Legeri horrek euskararen erabilera arautzea ahalbidetu zuen, ordura arte ukitu ezina zen eremu batean.

Lehenago aipatutako Dekretuarekin bat eman zen 117/2001 Dekretua, Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Administrazioan hizkuntza normalizatzeko neurriei buruzkoa. Hamarkada baten bueltan, berriz, 174/2010 Dekretua eman da argitara, Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Administrazioko hizkuntza-normalkuntzari buruzkoa. Neurriok euskararen normalizazioa bermatzen dute, baina era formalean; hots, neurri txikian bermatzen dira euren aplikazio praktikoa zein eraginkortasuna.

Europar Komunitateko markoari dagokionez, Estatu espainiarrak Eskualde edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna berretsi zuen; Estatuak bere egin zituen betebeharrak batzuk berreste horren ondorioz. Betebeharron artean 9. artikulukoak aipatuko dizkizuet: alderdi batek hala eskatuz prozedura euskaraz jarraitzea, epaileen aurrean euskaraz aritzeko ahala eta idazkiak euskaraz aurkeztu ahal izatea. Gutunarekiko atxikimendua berretsi zen 2001ean; eta, harrezkero, hainbat urrats eman dira eskubide hori bermatzeko. Hala ere, oraindik ez da trazarik gabe aplikatzen praktikan hitzartutakoa.

Hizpide izandako legeria eman ostean, 1996an, hasi zen euskara normalizatzeko politika Justizia Administrazioan; hain zuzen ere, Eusko Jaurlaritzak Justiziaren arloko funtzionarioen eta baliabide materialen eskumena jaso zuenean. Ordura arte, euskarak ez zuen ia lekurik izan epaitegietan, ez ahozko harremanetan, ez agiri judizialean, ez aplikazio informatikoetan. Esanguratsua izan zen Euskararen erabilera normalizatzeko 1982an onartu zen Legeak honakoak aitortzea: Justizia Administrazioarekiko harremanetan, herritarrak aukeratutako hizkuntza erabiltzeko eskubidea; euskaraz aurkeztutako idazki eta agirien baliozkotasuna; eta Jaurlaritzari euskara sustatzeko politika baten eskakizuna. Hala ere, ez zegoen hizkuntza politika eraginkor bat egiteko modurik. Eskubide horiek, beraz, aitorpen formalak besterik ez ziren. Badakigu Justizia arloan dauden zailtasunak ez direla nolanhikoak. Esaterako, giza baliabideetako eskumena transferituta dagoen arren, gogoan izan behar da funtzionarioak Estatu mailako kidegoetan antolatuta daudela, eta hizkuntza-eskakizunak ezartzea ezinezkoa dela, oraingoz. Gainerako eragile juridikoen kasuan (epaileak, fiskalak, idazkariak), egoera are gordinagoa da, eta gutxi dira euskaraz moldatzeko gai direnak. Bestalde, kidego horien ardura daukaten estatu mailako erakundeen jarrera inoiz ez da izan euskararen erabilera sustatzearen aldekoa.

Euskara normalizatzeko politiken ondotik eman ziren lehen normalkuntza neurriak, funtzionarioei buruzko eskumena jaso bezain laster. Horien artean ditugu funtzionarioen, karrera judizialeko eta fiskaleko kidegoaren, eta idazkari judizialen kidegoaren hizkuntza-gaitasuna hobetzeko ikastaroak. Ikastarook Ministerioarekin eta Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiarekin sinatutako hitzarmenen babespean egin ziren. Hala ere, ezer gutxi aurreratu da kidego horien hizkuntza-gaitasunari dagokionez; normalean, Espainiako txoko ezberdinetatik etortzen dira epaile, fiskal eta idazkari judizialok, eta ez dute izaten euskara ikasteko jakin-minik ez eta beharrik ere. Postu horiek hautatzeko eskuduntza Estatuaren esku dagoen heinean, zaila izango da zerbait aldatzea zentzu horretan.

3.2. Euskararen egoera

Erabilera-eremu berria ari zaio zabaltzen euskarari; orain arte, salbuespenak salbuespen, euskarak ez baitu tokirik izan Justizia Administrazioan. Egoera hori aldatu nahian, erabilera areagotzeko saioak egin dira, bai eta erabilera sustatzeko baliabideak egokitu ere. Horien artean hauek jotzen ditut garrantzitsutzat: funtzionarioei hizkuntzaren aldeko prestakuntza eskaintzea eta horiei lanean euskara erabiltzeko baliabideak (dokumentu ereduak) eskuetan jarri izana. Prestakuntza eta baliabideak izan arren, nekez egingo dugu topo euskaraz egokitasunez mintzatzen den Justizia arloko funtzionario batekin. Izan ere, gero eta gehiago dira euskara ezagutzen duten langileak, baina horiek ez daude behar adina trebatuta, jantzita terminologia juridikoari dagokionez.

Trebatze hori lortzarren, lagungarria izan da tresneria hizkuntzari egokitzea. Lanerako tresneria, ia bere osoan, erdara hutsean zegoen aurreko hamarkadan: fotokopiagailuak, ordenagailuak, oinarrizko testuak, eskuliburuak eta abar. Zentzu horretan eman da aurrerapenik XXI. mende hasiera honetan, baina oraindik lan asko dago egiteko legetan jasota dagoena bete nahi bada, behintzat.

Helburu horrekin, hau da, euskararen erabilera normalizatzeko helburuarekin, saiakera ugari eman dira Eusko Jaurlaritzan zein Autonomia Erkidegoko Udal nahiz Foru Administrazioetan. Aldiz, apenas egin da ahaleginik Euskal Herrian kokaturik dauden Estatuko Administrazioako erakundeetan, eta bereziki, Justiziakoetan.

Gabeziak gainditzeko asmoz, 1998an argitaratu zen Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren helburu zehatzetako bat euskara Administrazioaren zerbitzu-hizkuntza izatea bermatzea zen, batik bat, Osasun Zerbitzuetan, Herrizaingo Zerbitzuetan eta Justizian. Era berean, Planak hau proposatzen zuen: euskararen erabilera sustatzeko plangintza zehatzak martxan jartzea, Estatuko Administrazioako eta Justiziako erakundeetan.

Erkidegoko Administrazioak, Eusko Jaurlaritzak, hainbat politika esanguratsu abiatu ditu euskararen erabilera publikoarekiko, bere eskuduntzen barruan. Horri dagokionez, 174/2010 Dekretuak, Euskal Autonomia Erkidegoko Justizia Administrazioako hizkuntza-normalkuntzari buruzko Dekretuak, arautua aipatu nahi dut. Dekretu horren garapenak aurreikusten zituen lanpostuetan hizkuntza-eskakizunak egitea, hizkuntza-gaitasunak lortzeko ikastaroak antolatzea, bulego judizialean euskara erabiltzeko programak ezartzea, eta euskarazko agiri juridikoen normalizazioa zein ereduaren diseinu-ezarpena. Hala eta guztiz ere, aurreikusitako eginkizun horiek alferrik dira, ez bazaie benetako erabilera ematen. Adibide bat ematearren, agiriak ohiko jardunean normaltasunez erabil daitezten, demandatu, demandatzaile, abokatu, funtzionario zein epaileek euskarazko agiriok erabili behar dituzte. Euskarazko agiri juridikoeekin bada, ordea, oztoporik: luzeak dira eta itzultzen astunak, lan terminologiko sakona galdatzen dute. Oztopoa da, berebat, hizkuntza galdekizuna egiteko ezintasuna epaileei, magistratuei eta idazkariei; izan ere, Estatuko Administrazioaren mende daude, eta borondatezkoa zaie hizkuntza gaitasunak lortzeko ikastaroetan izena ematea.

3.3. Ekimenak

Euskararen normalizazio prozesuan abiatu diren ekimenak ugariak eta askotarikoak izan dira. Guztiak aipatzea ezinezkoa denez, ez ditut azalduko niretzat garrantzitsuenak direnak edo aipamena merezi dutela iruditzen zaizkidanak baino. Eta aipamena merezi dute ezagutu ditudan eraginkorrenak direlako, eguneroko jardunean. Hona hemen azpimarragarrienak, labur azalduta:

- **Epaitegietako agiriak euskaraz normalizatzeko Batzordearen ekimenak**

Eusko Jaurlaritzako Justizia Sailak sortu zuen Batzordea, 1996an. Hasierako egitekoa euskarazko agiri judizialak adostu eta normalizatzea zen. Batzordea hainbat erakundetako kidez osatu zen: Deustuko Unibertsitateko eta UPV/EHUko Zuzenbide Fakultateko irakasleak, Herri Ardularitzaren Euskal Erakundeko (HAEE/IVAP) ordezkariek, epaile eta abokatu euskaldunak, Justizia Saileko euskara teknikari zein itzultzaileak eta UZEI (Terminologia eta Lexikografia Zentroa).

Agiri judizialak itzultzeko ardura azken horri esleitu zitzaion, nahiz eta praktikan denen artean erabaki ziren agirietako behin-betiko terminologia eta idazkera. Bestalde, Euskalterm, UZEIk aurrerago sortutako datu-basea, baliagarria izan zen hainbat desadostasun konpontzeko eta ekiditeko. Azkenean, lortu zen agiri judizialtako terminologia normalizatzeko irizpideak bateratzea.

Epaitegietan, euskararen erabilera bultzatzeko aparteko garrantzia izan dute agiri judizialak euskaraz normalizatzeak eta eredu elebidunak ezartzeak. Gaztelania hutsezko dokumentuak ordezkatzeko lan nekeza eta luzea da; agiri kopurua ikaragarria da eta terminologia lan sakona eskatzen du, alegia. Ezinbestekoa da lan horretan euskarazko testu normalizatuak onartzeko Batzordearen eginbeharra.

XXI. mendeko galdekizunei erantzunez, itzulpen-memorien erabileran oinarritutako itzulpen-sistema jarri zen martxan, 2006an. Horrek asko erraztu zuen funtzionarioen lana; izan ere, sistemak hau ahalbidetzen du: datuak behin bakarrik sartuta eredu elebidunak ateratzea. Sistema, azkenean, JustiziaBat izeneko aplikazio informatikoan integratu da.

Gaur egun, lanean jarraitzen du Euskara Normalizatzeko Batzordeak. Alabaina, erabiltzaileen zalantza eta premiak aldatuz joan dira denboran zehar; izan ere, orain, testuaren idazkeraren ingurukoak dira sortzen diren arazo nagusiak. Batzordearen egitekoa, garaiotan, oinarritzen da ereduaren idazkera-estiloa zehaztean eta testuak euskarara egokitzean; beraz, euskarazko testuen sorkuntzan dihardu. Zeregin arduratsu horretan, ezinbestekoa iruditzen zait Zuzenbideko adituen, hizkuntzalarien zein itzultzaileen parte-hartzea, bai eta UZEIko lankideen laguntza ere.

Batzordeak urrats handiak eman ditu terminologiaren normalizazioari eta testuen kalitatea lantzeari dagokienez.

- Itzulpen juridikoa garatzeko ekimenak

Aurrerapauso handiak eman dira, ekimenok direla eta. Ondorioz, euskara juridikoaren egoera nabarmen hobetu da EAEn. Itzulpengintza juridikoa indartu den heinean, bilakaera izan du terminologiaren normalizazioak. Ekimenok tarteko asko izan dira euskaratutako lege-testuak. Horrek ahalbidetu du, besteak beste, hizkera juridikoa eraikitzea eta mamitzea. Aipatutakoaren ildotik, euskal komunitate juridikoak asko zor die HAEE/IVAPi, Deustuko Unibertsitateari eta UPV/EHUri.

Baina zertan datza itzulpen juridikoa? Eskuliburuak euskaratzean eta zuzenbideko hiztegi zein lexikoa lantzean. Hainbat erakunde aritu dira zeregin horretan. Jardunok berebiziko garrantzia dute; hau da, oso baliagarriak dira epaitegietako agiriak itzultzean sortzen diren arazoei aurre egiteko.

Lehen esana gogora ekarriz, Justizia Saileko Euskara Batzordeak itzulpen-memorien erabileran oinarritzen den itzulpen-sistema bat jarri zuen abian, 2006an. Honakoa ahalbidetu du sistema horrek: funtzionarioei itzulpenak egitean sortzen zitzairen buruko mina saihestea.

Gauzak horrela, norabide egokia darama euskara juridikoaren eraikitze-prozesuak; beraz, hemendik aurrerako lana ekimenok hobetzean eta itzulpengintzaren eremuan ahalik eta gehien jardutean oinarrituko da.

- **Interneteko hainbat baliabide garatzeko ekimenak**

Sarea tresna erabakigarria izan da itzulpenak egiteko, euskarazko eredu ezberdinak bilatzeko eta abar. Hori dela eta, ezinbestekoak izan dira euskararen normalizazioan interneten herritarraren eskura jarri diren baliabide juridikoak. Hona hemen jakingarrienak:

1. Epainet. Eusko Jaurlaritzak, epaitegi tradizional nahiz bake epaitegietan, aurrera eramandako ekimena. Aplikazio hori ezarri zenetik, modu esanguratsuan aldatu dira lan egiteko modua eta euskararen erabilera. Aplikazioak 300 bat agiriko corpus-normalizatua dauka, eta horrek funtzionarioen lana erraztearekin batera, euskararen erabilera idatzia bermatzen du, ia kasu guztietan.
2. Inforeg. Erregistro Zibilean erabiltzen den aplikazioa da, Hizkuntza Eskubideen Behatokiak itzuli duena. Horren bidez inskripzioak – jaiotzak, ezkontzak, heriotzak, tutoretzak eta abar – euskaraz egiteko aukera dauka herritarrak, baita ziurtagiriak euskara hutsez eskatzekoa ere. Ministerioak ez du, momentuz, aukera hori herrietako bake epaitegietara hedatu. Oztopo batzuk gorabehera, euskara mendetan baztertua egon den esparrua ari da irabazten.
3. Forulege.com. Justizia eta Herri Administrazioiko Sailak, Zuzenbidearen Euskal Akademiak (ZEA) eta Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundeak (HAEE/IVAP) abian jarritako kontsultarako baliabidea da.

Azkenik, ezin dira aipatu gabe utzi sareak eskaintzen dituen hainbat hiztegi eta bilatzaile: Euskalterm, Elhuyar, Lexikoaren Behatokiaren Corpora eta abar.

Aplikazio informatiko horiek guztiek berebiziko garrantzia izan dute agiri zein eredu ezberdinak euskaraz igortzeari dagokionez. Bestalde, aipatutako hiztegi zein bilatzaileak oso baliagarriak zaizkio euskal komunitate juridikoari bere eguneroko jardunerako.

- **Hizkuntza Normalizatzeko Plana**

EAEko Justizia Administrazioak eman zuen 2008-2017 urte arteko Hizkuntza Normalizatzeko Plan Orokorra. Euskarak, Justizia Administrazioan, bizi duen egoeraren diagnosis egiten du; gainera, helburu edo estrategia-lerro batzuk finkatzen ditu etorkizunari begira. Proiektua edo Plana hauetan oinarritzen da: egitasmoa garatzeko prozeduran esku hartu duten eragileei egindako kontsultetan eta aurrez eskuragarri zegoen materialean. Plan

horretan bigarren edo hirugarren mailako hizkuntza-eskakizuna galdatzen zaie langile zein funtzionario publiko gehieneri. Aldiz, Karrera Judizialeko kideen kasuan, bigarren mailako hizkuntza-eskakizunetik aurrera lor daiteke puntuazio gorena. Azken kasuan, euskara merezimendu hutsa bada ere, behintzat, merezimendutzat kontuan hartzeak badu bere abantaila: epaile euskaldunak hiriburuetan eta kide anitzeko organoetan egon daitezen ahalbidetzen du. Karrera Fiskaleko kidegoari dagokionez, berriz, euskara merezimendu gisa hartuko lukeen fiskaltzaren estatutu- erreformaren zain gaude. Idazkari Judizialen Kidegoan merezimendutzat baloratuko da Autonomia Erkidegoko hizkuntza ezagutzea.

Hizkuntza Normalizatzeko Plan Orokorrak euskararen erabilera aztertzen du lehenbizi. Gero, honako estrategia helburuak proposatzen ditu, diagnosiaren ondorioz agerian geratu diren gabeziei aurre egiteko:

1. Euskarari garrantzia gehiago eskaintzea, eta horri hedapena ematea. Helburua euskara lan eta zerbitzu hizkuntza gisa baloratzea da, bai eta organo judizialean euskara egunerokotasunez erabil dadin lortzea ere. Horretarako, behar diren baliabideak esleitzeaz gain, Planak berebiziko garrantzia ematen dio gainerako erakundeekin adostasun handiagoa lotzeari.
2. Herritarren eta profesionalen artean euskarazko zerbitzuen erabilera sustatzea, eskaintza ugartuz. Horretarako ildo nagusiak hauek dira: terminologia batzea eta hedatzea, agiri elebidunak bultzatzea eta Justizia Administrazioaren informatizazio prozesuan euskara txertatzea.
3. Justizia Administrazioaren zerbitzuan diharduten funtzionarioen artean euskararen erabilera sustatzea. Puntu horretan, berebiziko garrantzia izango luke hizkuntza-eskakizunak esleitzera iristea; baina hori, oraingoz, auzibidean dago, Planaren oinarrian dagoen Dekretua bezala.
4. Epaile, fiskal eta idazkari judizialek euskararen normalizazioarekiko jarrera positiboa izan dezaten saiatzeko. Ezinbestean, oinarriko adostasun-puntuak lortu behar dira Justiziako eguneroko jardunean benetako protagonista diren eragileekin.
5. Abokatuak sentibilizatzea eta gaitzea. Abokatu Elkargoekin erabilera-planak egitea da asmoa, hizkuntza gaitasuna hobetzeko eta eguneroko lanean euskara erabiltzea erraztuko duten tresnak garatzeko.

Aurreko guztia esanda, badirudi apustua egin dela Hizkuntza Normalizatzeko 2008-2017 urte arteko Plan Orokorrean orain arte egindakoa sendotzeko eta etorkizuneko erronkei erantzuteko. Planak egiten duen egoeraren diagnosiak argi erakusten du, oraindik, hutsuneak nabarmenak direla. Ikusteko dago estrategia helburuon aplikazio materiala burutzen den, eta, beraz, gabeziak estaltzen diren.

- **Auzia euskaraz eta Epaibi**

Eusko Jaurlaritzak komunitate juridikoari zuzendutako “Auzia Euskaraz” programa aurkeztu zuen 2013ko abenduaren 3an, Euskararen Nazioarteko Egunaren harira. Programa hori 174/2010 Dekretuaren, EAEko Justizia Administrazioako Hizkuntza-Normalkuntza arautzen duenaren, testuinguruan kokatzen da.

Dekretuak honakoa dio: Justizia Administrazioarekin harremanetan dagoen edozein herritarrek eskubidea dauka euskaraz nahiz gaztelaniaz egiteko eta Administrazioak hori bermatzeko bideak jarri behar ditu. Inguruabar horretan sortutako programa den heinean, Justizia arloan hizkuntza-normalizazioa sustatzea du helburu. Xede horrekin prozedura judizialeko operadore judizial ezberdinekin lantaldeak sortzea aurreikusten da; horri esker, hobeto atzemango baitira garatu eta egokitu beharreko tresnak nahiz dokumentuak, ereduak eta legeak.

“Auzia euskaraz” proiektuak lortu nahi du EAEko edozein epaitegitan auziak osorik euskaraz izapidetu ahal izatea. Osterantzean, proiektuak beste helburu orokor batzuk ditu: eragile juridiko bakoitzak, gai judizialean lantalde edo batzordeak sortzea euskararen erabilera bultzatzeko ekimenak batzeko, koordinatzeko, eta antolatzeko; berri ematea talde horietan egiten denaren eta Justizia Administrazioak egindakoaren edo egingo duenaren inguruan eta komunikatzea, bakoitzak bere eragin-eremuan, Eusko Jaurlaritzako zein Epaibiko, hau da, Hizkuntza Normalkuntza Lantaldeko ordezkariak ekintza eraginkorrak bultzatzea eta abar.

Helburu horiek betetzeko Justizia Sailburuordetzako Hizkuntza Normalizazio taldeko kideek (Epaibi) bilerak kudeatu eta koordinatuko dituzte, bai eta talde bakoitzean jorratu beharreko gaiak definitu eta horien zereginak dinamizatu ere. Aurrekoaz gain, Auzia euskaraz Batzordea eratuko da proiektua aurrera eramateko.

Azken finean, Eusko Jaurlaritzaren egitasmoak bilatzen du bultzatzea Justizia Administrazioa langileen hizkuntza-normalizazioa; herritarrek, Justizian, euskaraz egiteko duten eskubidea bermatzea da bere xedea, alegia.

Ikusteko dago sortu berri den “Auzia euskaraz” proiektuak nolako eragina izaten duen euskararen normalizazio bidean. Esan behar da Eusko Jaurlaritzak, oraingoan, erronka latza egin duela Justizia euskalduntzeari dagokionez; izan ere, 2014an, guztira, 1,3 milioi bideratuko ditu xede horrekin.

Bukatzeko, argi utzi behar da beharrezkoa izango dela lantalde edo eragile juridiko ezberdinen inplikazio zein hartu-eman “Auzia euskaraz” proiektua eraginkorra izan dadin.

IV. Emaidzak

Ekimenak ekimen, Espainiar Estatuan gaudenez, bertako Auzitegi Konstituzionala dugu ekimenon mugatzat. Auzitegi horrek gaztelaniaren lehentasuna goستن eta lehenesten du, beraz, epaiketa bat euskaraz egitea adosten bada, baina alderdietako batek gaztelaniaz egitea galdatzen badu, gaztelaniaz egingo da. Bestalde, artikuluan zehar esan dudan moduan, Justizia Sailak ez du eskumenik karrera judizialeko, fiskaleko eta idazkari judizialen kidegoko langileei dagokienez. Hori dela eta, kidego horietako langileek ez dute, nahitaez, bete beharreko hizkuntza-eskakizunik; horrek, nabarmen oztopatzen du prozesu judiziala euskaraz egiteko aukera, zeina EAEn eskubidea den.

Mugak albo batera utzi eta eman diren ekimenen araberako datuak aipatuko ditut gainetik, horietatik zerbait atera, eta aurrera begira har daitezkeen erronkak aztertze aldera. Justizia Administrazioa osatzen duten langile guztiak aintzat hartuta, 134 aritu ziren euskara ikasten 2000/01 ikasturtean, eta 124 2007/8an. Hizkuntza-eskakizunei dagokienez, justiziako langile titularren %5,2k lehen hilkuntza-eskakizuna zuen, %18,2k bigarrena, %13k hirugarrena, eta %0,6k laugarrena. Horrela, hau erabaki zen 2010eko Justizia Administrazioaren Hizkuntza Normalkuntzari buruzko Dekretuan: 10 urteren baitan, hizkuntza-eskakizun berezikoa izango zela Justiziako lanpostuen %35. Amaitzeko, azpimarratu nahi dut euskara ikastaroetako ikasle kopuruak ez duela aldaketa nabarmenik jasan; izan ere, 2000tik 2009ra bere horretan mantentzen da.

Jada, jabetuko zineten euskara ez dagoela normalizatuta Justizia Administrazioan; hala ere, esan behar da egoera nabarmen hobetu dela azken urteotan. Bulego Judizialean, adibidez, agiri elebidunen igorpenak agiriok %10etik %30era igotzea eragin du sei urteren baitan. Aldi berean, gaztelaniazkoak %90etik %70era jaitsi dira. Bake-epaitegietan, berriz, agiriak bi hizkuntzetan izapidetzeko aukera ematen duen aplikazio informatiko baten erabilera bultzatu da, eta, horri esker, bake-epaitegiek bi hizkuntza ofizialetan igortzen dituzte agiriak.

Aztertu eta esandakoarekin ez dezazuela pentsa dauden mugak eta eman diren aurrerapausoak balantzan jartzea nahi izan dudarik; baina bai, zuei, irakurleoi, Justizia Administrazioan euskarak bizi duen errealitate juridikoaren eta praktikoaren berri ematea.

V. Ondorio bidetik

Justizia arloan euskara normalizatzeko eman diren ekimen nahiz proiektuek denbora behar dute garatzeko; horrenbestez, luzera ikusi ahal izango dira ekimenotan aurreikusten diren egitasmoen fruituak.

Egitasmoon ondorioz, euskararen erabilera bermatzeko eredu eta tresna ugari dituzte eskura funtzionarioek, gaur egun; zentzu horretan, lana asko erraztu zaie, eta norbanakoak hala eskatuz gero, ez daukate euskara ez erabiltzeko aitzakiarik edota horren aurrean trabarik jartzeko funtsezko arrazoirik. Dokumentuen elebitasuna bermatuta badago ere, herritarrak dira horiek erabili behar dituztenak, eta euskaldunen zati handi bati zaila egiten zaio, oraindik, izaera horretako euskarazko dokumentuak ulertzea. Gainera, orain arte agiri konplexu eta ulergaitzak egin izan dira, eta horrek agirion baztertzea eragin du.

Normalizazio prozesuan egindako ahaleginek emaitza esanguratsuak eman dituzte, baina bada, bide horretan, aurrera joatea eragozten duen oztoporik. Esandakoaren adibide dugu, besteak beste, BJLOko 341. artikulua euskara merezimendu profesionaltzat hartzea. Euskara nahitaezkoa ez izateak arazo batzuk sortzen ditu. Alde horretatik, epaileei, fiskalei zein idazkari judizialei hautazkoa zaie euskara ikastea. Horiek prozesu judizialeko protagonista diren heinean, euskararen ezagutzarik edo ezagutza nahikorik ez izateak eragozten du prozesu judiziala euskaraz burutzeko aukera.

Postu horien eskumena Estatuaren eskuduntza izanik, zaila izango da egoera hori aldatzea, behintzat, etorkizun hurbilean. Esandakoaren ildotik, ia ezinezkoa da prozesu judizial bateko partaide guztiak euskaldunak izatea. Alabaina, jardun judizialak itzultzeko aukera dago (BJLOko 231. artikulua) prozesu judizialean, alderdietako batek defentsagabezia alegatzen badu, hizkuntza ezagutzen ez duela-eta.

Ekimen eta oztopo guztien gainetik erakunde, herritar eta, batez ere, Justiziako profesionalen esku dago Justizia Administrazioan euskararen normalizazioa lortzeko giltza. Normalizazio bidean, eragile juridikoengan interesa eta konpromisoa sortzea ez da helburu makala, baina tresna eraginkorren ezarpenak helburu horretan pausoak ematea ahalbidetu dezake. Herritarrak jokabide aktiboa izan behar du prozesu horretan, berebat; kezkek, lotsak eta aurreiritziak albo batera utzi, eta aurre egin behar dio urte luzez jasan den egoerari.

Gaztelaniaren itzala gure *lingua navarrorum* itotzera helduko ote den galdetzeak ez du zentzurik, euskarak beti eutsi diolako bere existentziari. Baina euskarak ez du iraun lanik gabe. Beraz, guztion artean lortuko dugu euskararen normalizazioa Justizia Administrazioan.

Bibliografia

- http://www.euskara.euskadi.net/r5914414/eu/contenidos/informacion/euskera_e_n_administracion/eu_6151/eu_euskara_administrazioan_04.html
- http://www.habe.euskadi.net/s234728/es/contenidos/informacion/flash_proba/e_u_11035/menu.swf
- http://www.euskara.euskadi.net/r5914414/eu/contenidos/informacion/euskera_e_n_administracion/eu_6151/eu_euskara_administrazioan_24.html
- http://www.euskara.euskadi.net/r59ehadm2/eu/contenidos/informacion/941/e_u_2383/eu_12372.html
- http://blog.euskara21.euskadi.net/?lang_pref=eu
- http://www.justizia.net/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=ContentDisposition&blobheadervalue1=filename%3DHizkuntza_Normalizazio_Plana_20082017.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1290507835936&ssbinary=true
- <http://www.justizia.net/euskara-justizian>
- <http://epaibi.blogspot.com.es/>
- http://www.euskara.euskadi.net/r59738/eu/contenidos/informacion/argitalpena_k/eu_6092/adjuntos/ebpn_txostena/EBPN%20Txostena%20eusk.pdf
- <http://www.justizia.net/liburutegia/epaibi-estatistikak>